

РОЗДІЛ 1

РОЛЬ КОНТРОЛЮ У ВНУТРІШНЬОШКІЛЬНОМУ УПРАВЛІННІ

1.1. Види, форми і методи контролю

Оскільки сучасна загальноосвітня школа — це складний, високоорганізований заклад, то для вирішення поставлених завдань контроль має бути:

багатоцільовий — тобто спрямований на перевірку різних питань (навчально-виховна, методична, науково-дослідна й експериментальна діяльність, удосконалення навчально-матеріальної бази школи, виконання санітарно-гігієнічних вимог, дотримання техніки безпеки та ін.);

багатобічний — означає застосування різних форм і методів контролю до одного й того самого об'єкта (фронтальний, тематичний, персональний контроль діяльності вчителя і т. ін.);

багатоступінчастий — контроль одного й того самого об'єкта різними рівнями органів управління (роботу вчителя в ході освітнього процесу контролюють директор, заступники директора, голови методичних об'єднань, представники Управління освіти округу і т. д.).

Говорячи про контроль, необхідно розрізнити види, форми та методи контролю.

Вид контролю — це сукупність форм контролю, проведених з певною метою. Особливості видів контролю визначаються специфікою їхніх об'єктів і передбачених завдань, а також засобами, що використовуються для контролю.

У практиці шкіл, виходячи з мети проведення, можна виділити два види контролю: *тематичний* і *фронтальний*.

Тематичний контроль проводиться протягом усього навчального року з метою поглибленого вивчення й одержання інформації про стан певного елемента об'єкта управління (рівень ЗУН учнів, якість роботи вчителя, класного керівника, відповідність змісту роботи М/О заявленій темі, якість роботи гуртків і факультативів, проведення індивідуальних занять, дотримання техніки безпеки на уроці і т. д.).

За результатами тематичного контролю оформляється довідка, проводяться співбесіди, наради.

Фронтальний контроль проводиться не частіше двох-трьох разів на рік з метою одночасної всебічної перевірки об'єкта управління в цілому (методична робота, навчально-виховна робота, позаурочна виховна робота, науково-дослідна й експериментальна робота і т. д.) або окремого підрозділу школи (паралелі класів, М/О, служби). Так, наприклад, якщо М/О ставиться на фронтальний контроль, то перевіряються всі аспекти його діяльності. Якщо фронтальний контроль здійснюється за роботою окремого вчителя, то передбачається вивчення всіх сторін його діяльності (як учителя-предметника, вихователя і т. д.). Такий контроль здійснюється під час атестації вчителя.

Форма контролю — це спосіб організації контролю. За періодичністю проведення контроль може бути:

- ✓ вхідний (на початку навчального року за курс попереднього);
- ✓ попередній (перед проведенням підсумкових, контрольних робіт, перед іспитами у випускних класах, перевірка готовності школи до нового навчального року);
- ✓ поточний (після вивчення теми, результати роботи ОУ за чверть, півріччя);
- ✓ проміжний (атестація під кінець року в перевідних класах);
- ✓ підсумковий (іспити у випускних класах — 9, 11 класи, результати роботи ОУ за рік).

За способом організації контролю по об'єктах, що перевіряються, в освітніх закладах застосовують шість різних форм контролю:

1. персональний;
2. класно-узагальнюючий;
3. предметно-узагальнюючий;
4. тематично-узагальнюючий;
5. оглядовий;
6. комплексно-узагальнюючий.

Таблиця 1

Зміст форм контролю

Форма контролю	Вид контролю	
	Фронтальний вид	Тематичний вид
1. Персональний контроль	Контроль за роботою одного вчителя з усіх питань освітньої діяльності (проводиться під час атестації вчителя)	Контроль за роботою одного вчителя (класного керівника) з певної теми (продуктивність викладацької діяльності, методичний рівень вчителя в цілому чи якогонебудь боку його діяльності, наприклад, рівня вимоги до знань учнів тощо) або конкретного учня (обдаровані, «важкі» і т. д.)
2. Класно-узагальнюючий контроль	Контроль за діяльністю вчителів, класних керівників, вихователів, що працюють в одному класі (в одній паралелі), + виконання батьківських обов'язків у вихованні + рівень ЗУН (зріз) + робота служб у даному класі і т. д.	Контроль за учнями цілого класу з якоїсь однієї теми або вивчення стану конкретного питання (наприклад, контроль групи вчителів з вивчення дозування домашнього завдання в одному класі і т. ін.)
3. Предметно-узагальнюючий контроль	Контроль за формуванням системи знань, умінь і навичок в учнів з конкретного предмету, вивчення питань наступності в навчанні та ін. (наприклад, контролюються вчителі, що ведуть один предмет з 5 по 11 клас)	Контролю підлягають учителі, що ведуть один предмет з конкретної теми (проблеми).
4. Тематично-узагальнюючий контроль		Контроль за роботою вчителя на кожному етапі навчання (наприклад, з питання розвитку пізнавальної самостійності або формування особистості учнів у цілому)

5. Оглядовий контроль	Контроль за окремими питаннями освітньої діяльності в цілому (стан шкільної документації; стан трудової дисципліни вчителів; стан навчально-технічного обладнання; стан навчальних кабінетів на кінець навчального року; забезпеченість учнів навчальною літературою тощо)	
6. Комплексно-узагальнюючий контроль	Контроль за станом питань у комплексі для паралелі класів (рівень знань і вихованості паралелі, учня, якість викладання в паралелі, якість роботи класних керівників паралелі, виконання батьківських обов'язків у паралелі тощо)	

Усі перелічені в таблиці 1 форми контролю знаходять своє практичне застосування через методи контролю.

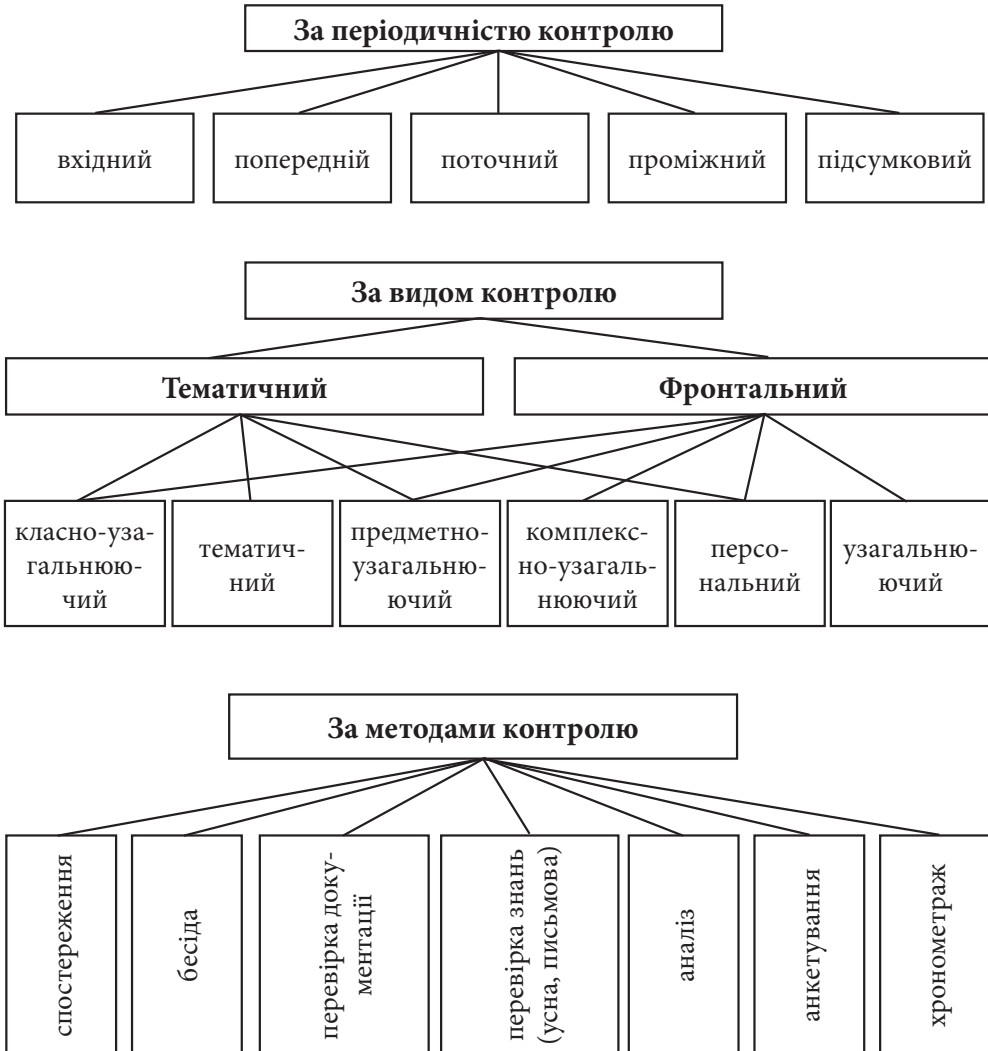
Метод контролю — це спосіб практичного здійснення контролю для досягнення поставленої мети. Найбільш ефективними методами контролю для вивчення стану освітньої діяльності є:

- ✓ *спостереження* (уважно стежачи за чим-небудь, вивчати, досліджувати);
- ✓ *аналіз* (розбір з виявленням причин, визначення тенденції розвитку);
- ✓ *бесіда* (ділова розмова на яку-небудь тему з участю слухачів, де вони обмінюються думками);
- ✓ *вивчення документації* (ретельне обстеження з метою ознайомлення, з'ясування чого-небудь);
- ✓ *анкетування* (спосіб дослідження шляхом опитування);
- ✓ *хронометраж* (вимірювання витрат робочого часу на виконання повторюваних операцій);
- ✓ *усна або письмова перевірка знань* (перевірка для виявлення рівня навченості).

Виходячи з вищесказаного, структуру процесів контролю можна подати таким чином:

Малюнок 1

Структура процесів внутрішньошкільного контролю

Усі види контролю завершуються розробкою пропозицій щодо усунення виявлених недоліків. Ці пропозиції повинні бути спрямовані на поліп-

шення освітньої діяльності і відповідати реальним можливостям освітнього закладу.

1.2. Об'єкти внутрішньошкільного контролю

Об'єктами внутрішньошкільного контролю є такі види освітньої діяльності:

Малюнок 2

Структура освітньої діяльності навчального закладу

Навчально-виховна робота є основним видом освітньої діяльності навчального закладу. Вона включає організацію і проведення всіх видів навчальних занять, оцінку рівня теоретичної і практичної підготовки учнів під час поточного і підсумкового контролю, дотримання вчителями вимог нормативних актів Міністерства освіти РФ при роботі з учнями та зі шкільною документацією.

Основними документами, що безпосередньо регламентують навчально-виховну роботу в навчальному закладі, є навчальні плани і навчальні програми, розроблювані на основі державних освітніх стандартів і кваліфікаційних вимог до випускників.

Основними елементами контролю навчально-виховної роботи є (малюнок 3):

- ✓ виконання всеобучу;
- ✓ стан викладання навчальних предметів;
- ✓ якість ЗУН учнів;
- ✓ виконання рішень педрад, нарад і т. д.;
- ✓ якість ведення шкільної документації;